॥ तैत्तिरीय संहिता ॥

॥ तृतीयः प्रश्नः ॥

॥ तैत्तिरीयसंहितायां पञ्चमकाण्डे तृतीयः प्रश्नः ॥

उ॒थ्स॒न्न॒य॒ज्ञो वा ए॒ष यद॒ग्निः किं वाहै॒तस्य॑ क्रि॒यते॒ किं वा॒ न यद्वै य॒ज्ञस्य॑ क्रि॒यमा॑णस्यान्त॒र्यन्ति॒ पूर्य॑ति॒ वा अ॑स्य॒ तदा॑श्वि॒नीरुप॑ दधात्य॒श्विनौ॒ वै दे॒वानां॑ भि॒षजौ॒ ताभ्या॑मे॒वास्मै॑ भेष॒जं क॑रोति॒ पञ्चोप॑ दधाति॒ पाङ्क्तो॑ य॒ज्ञो यावा॑ने॒व य॒ज्ञस्तस्मै॑ भेष॒जं क॑रोत्यृत॒व्या॑ उप॑ दधात्यृतू॒नां क्लृप्त्यै॑॥१॥

पञ्चोप॑ दधाति पञ्च॒ वा ऋ॒तवो॒ याव॑न्त ए॒वर्तव॒स्तान्क॑ल्पयति समा॒नप्र॑भृतयो भवन्ति समा॒नोद॑र्का॒स्तस्मा॑थ्समा॒ना ऋ॒तव॒ एके॑न प॒देन॒ व्याव॑र्तन्ते॒ तस्मा॑दृ॒तवो॒ व्याव॑र्तन्ते प्राण॒भृत॒ उप॑ दधात्यृ॒तुष्वे॒व प्रा॒णान्द॑धाति॒ तस्मा॑थ्समा॒नाः सन्त॑ ऋ॒तवो॒ न जी॑र्य॒न्त्यथो॒ प्र ज॑नयत्ये॒वैना॑ने॒ष वै वा॒युर्यत्प्रा॒णो यद॑त॒व्या॑ उप॒धाय॑ प्राण॒भृत॑ः॥२॥

उ॒प॒दधा॑ति॒ तस्मा॒थ्सर्वा॑नृ॒तूनानु॑ वा॒युरा व॑रीवर्त्ति वृष्टि॒सनी॒रुप॑ दधाति॒ वृष्टि॑मे॒वाव॑ रुन्द्धे॒ यदे॑क॒धोप॑द॒ध्यादेक॑मृ॒तुं

वर्षेदनुपरिहारꣳ सादयति तस्माथ्सर्वानृतून् वर्षति यत्प्राणभृत उपधाय वृष्टिसनीरुपदधाति तस्माद्वायुप्रच्युता दिवो वृष्टिरीर्ते पशवो वै वयस्या नानामनसः खलु वै पशवो नानाव्रतास्तेऽप एवाभि समनसः॥३॥

यं कामयेतापशुः स्यादिति वयस्यास्तस्योपधायापस्या उप दध्यादसंज्ञानमेवास्मै पशुभिः करोत्यपशुरेव भवति यं कामयेत पशुमान्थ्स्यादित्यपस्यास्तस्योपधाय वयस्या उप दध्याथ्संज्ञानमेवास्मै पशुभिः करोति पशुमानेव भवति चतस्रः पुरस्तादुप दधाति तस्माच्चत्वारि चर्ष्युषो रूपाणि द्वे शुक्ले द्वे कृष्णे॥४॥

मूर्धन्वतीर्भवन्ति तस्मात्पुरस्तान्मूर्धा पञ्च दर्ष्षिणायाꣳ श्रोण्यामुप दधाति पञ्चोत्तरस्यां तस्मात्पश्चाद्वर्षीयान् पुरस्तात्प्रवणः पशुर्बस्तो वय इति दर्ष्षिणेऽꣳस उप दधाति वृष्णिर्वय इत्युत्तरेऽꣳसावेव प्रति दधाति व्याघ्रो वय इति दर्ष्षिणे पर्ष्ष उप दधाति सिꣳहो वय इत्युत्तरे पर्ष्षयोरेव वीर्यं दधाति पुरुषो वय इति मध्ये तस्मात्पुरुषः पशूनामधिपतिः॥५॥

क्लृप्त्या उपधाय प्राणभृतः समनसः कृष्णे पुरुषे वय इति पञ्च च॥१॥ [१]

इन्द्राग्नी अव्यथमानामिति स्वयमातृण्णामुप दधातीन्द्राग्निभ्य वा इमौ लोकौ विधृतावनयोर्लोकयोर्विधृत्या अधृतेव वा एषा यन्मध्यमा चितिरन्तरिक्षमिव वा एषेन्द्राग्नी इत्याहेन्द्राग्नी वै देवानामोजोभृतावोजसैवैनां- मन्तरिक्षे चिनुते धृत्यै स्वयमातृण्णामुप दधात्यन्तरिक्षं वै स्वयमातृण्णान्तरिक्षमेवोप धत्तेऽश्वमुप॥६॥

घ्रापयति प्राणमेवास्यां दधात्यथो प्राजापत्यो वा अश्वः प्रजापतिनैवाग्निं चिनुते स्वयमातृण्णा भवति प्राणानामुथ्सृष्ट्या अथो सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्यै देवानां वै सुवर्गं लोकं यतां दिशः समव्लीयन्त त एता दिश्या अपश्यन्ता उपादधत ताभिर्वै ते दिशोऽदृꣳहन्यद्दिश्या उपदधाति दिशां विधृत्यै दश प्राणभृतः पुरस्तादुप॥७॥

दधाति नव वै पुरुषे प्राणा नाभिर्दशमी प्राणानेव पुरस्ताद्धत्ते तस्मात्पुरस्तात्प्राणा ज्योतिष्मतीमुत्तमामुप दधाति तस्मात्प्राणानां वाग्ज्योतिरुत्तमा दशोप दधाति दशाक्षरा विराड्विराट्छन्दसां ज्योतिर्ज्योतिरेव पुरस्ताद्धत्ते तस्मात्पुरस्ताज्ज्योतिरुपास्महे छन्दाꣳसि

प॒शुष्वा॒जिम॑युस्तान्बृ॑ह॒त्युद॑जय॒त्तस्मा॒द्बार्ह॑ताः॥८॥

प॒शव॑ उच्यन्ते॒ मा छन्द॒ इति॑ दख्षिण॒त उप॑ दधाति॒ तस्मा॑द्दख्षि॒णावृ॑तो॒ मासाः॑ पृथि॒वी छन्द॒ इति॑ प॒श्चात्प्रति॑ष्ठित्या अ॒ग्निर्दे॒वतेत्यु॑त्तर॒त ओजो॒ वा अ॒ग्निरोज॑ ए॒वोत्त॑र॒तो ध॑त्ते॒ तस्मा॑दुत्तरतोभिप्रया॒यी ज॑यति॒ षट्त्रिꣳ॑श॒थ्सम्प॑द्यन्ते॒ षट्त्रिꣳशदख्षरा बृह॒ती बार्ह॑ताः प॒शवो॑ बृह॒त्यैवास्मै॑ प॒शून॑व॑ रुन्द्धे बृह॒ती छन्द॑सा॒ꣳ स्वारा॑ज्य॒म्परी॑याय॒ यस्यै॒ताः॥९॥

उ॒प॒धी॒यन्ते॒ गच्छ॑ति॒ स्वारा॑ज्यꣳ स॒प्त वाल॑खिल्याः पु॒रस्ता॒दुप॑ दधाति स॒प्त प॒श्चात्स॒प्त वै शी॑र्ष॒ण्याः॑ प्रा॒णा द्वाववा॑ञ्चौ प्रा॒णानाꣳ॑ सवीर्य॒त्वाय॑ मू॒र्धास्नि॒ राडिति॑ पु॒रस्ता॒दुप॑ दधाति॒ यन्त्री॒ राडिति॑ प॒श्चात्प्रा॒णानेवास्मै॑ स॒मीचो॑ दधाति॥१०॥

अश्व॒मुप॑ पु॒रस्ता॒दुप॒ बार्ह॑ता ए॒ताश्चतु॑स्त्रिꣳशच्च॥२॥॥ [२]

दे॒वा वै यद्य॒ज्ञेऽकु॑र्वत॒ तदसु॑रा अकुर्वत॒ ते दे॒वा ए॒ता अ॑क्ष्णयास्तो॒मीया॑ अपश्यन्ता अ॒न्यथा॒नूच्या॒न्यथोपा॑दधत॒ तदसु॑रा॒ नान्ववा॑य॒न्ततो॑ दे॒वा अभ॑व॒न्परासु॑रा॒ यद॑क्ष्णयास्तो॒मीया॑ अ॒न्यथा॒नूच्या॒न्यथो॑प॒दधा॑ति॒ भ्रातृ॑व्याभिभूत्यै॒ भव॑त्या॒त्मना॒

परा॑स्य॒ भ्रातृ॑व्यो भवत्या॒शुस्त्रि॒वृदिति॑ पु॒रस्ता॒दुप॑ दधाति य॒ज्ञमु॒खं वै त्रि॒वृत्॥११॥

य॒ज्ञ॒मु॒खमे॒व पु॒रस्ता॒द्वि या॑तयति॒ व्यो॑म सप्तद॒श इति॑ दक्षिण॒तोऽन्नं॒ वै व्यो॑मान्न॒ꣳ सप्तद॒शोऽन्न॑मे॒व द॑क्षिण॒तो ध॑त्ते॒ तस्मा॒द्दक्षि॑णे॒नान्न॑मद्यते ध॒रुणं॑ एकवि॒ꣳश इति॑ प॒श्चात्प्र॑ति॒ष्ठा वा ए॑कवि॒ꣳशः प्रति॑ष्ठित्यै भा॒न्तः प॑ञ्चद॒श इत्यु॑त्तर॒त ओजो॒ वै भा॒न्त ओजः॑ पञ्चद॒श ओज॑ ए॒वोत्त॑र॒तो ध॑त्ते॒ तस्मा॑दुत्तरतोभिप्रया॒यी ज॑यति॒ प्रतू॑र्तिरष्टाद॒श इति॑ पु॒रस्ता॑त्॥१२॥

उप॑ दधाति॒ द्वौ त्रि॒वृता॑वभिपू॒र्वं य॑ज्ञमु॒खे वि या॑तयत्यभिव॒र्तः स॑वि॒ꣳश इति॑ दक्षिण॒तोऽन्नं॒ वा अ॑भिव॒र्तोऽन्न॒ꣳ सवि॒ꣳशोऽन्न॑मे॒व द॑क्षिण॒तो ध॑त्ते॒ तस्मा॒द्दक्षि॑णे॒नान्न॑मद्यते॒ वर्चो॑ द्वावि॒ꣳश इति॑ प॒श्चाद्यद्वि॒ꣳश॒तिर्द्वे तेन॑ वि॒राजौ॒ यद्वे प्र॑ति॒ष्ठा तेन॑ वि॒राजो॑रे॒वाभि॑पू॒र्वम॒न्नाद्ये॒ प्रति॑ तिष्ठति॒ तपो॑ नवद॒श इत्यु॑त्तर॒तस्तस्मा॑थ्स॒व्यः॥१३॥

हस्त॑योस्तप॒स्वित॑रो॒ योनि॑श्चतुर्वि॒ꣳश इति॑ पु॒रस्ता॒दुप॑ दधाति॒ चतु॑र्विꣳशत्यक्ष॒रा गाय॒त्री गा॑य॒त्री य॑ज्ञमु॒खम्

यज्ञमुखमेव पुरस्ताद्वि यातयति गर्भाः पञ्चविꣳश इति दक्षिणतोऽन्नं वै गर्भा अन्नम्पञ्चविꣳशोऽन्नमेव दक्षिणतो धत्ते तस्माद्दक्षिणेनान्नमद्यत ओजस्त्रिणव इति पश्चादिमे वै लोकास्त्रिणव एष्वेव लोकेषु प्रति तिष्ठति सम्भरणस्त्रयोविꣳश इति॥१४॥

उत्तरतस्तस्माथ्सव्यो हस्तयोः सम्भार्यतरः क्रतुरेकत्रिꣳश इति पुरस्तादुप दधाति वाग्वै क्रतुर्यज्ञमुखं वाग्यज्ञमुखमेव पुरस्ताद्वि यातयति ब्रध्नस्य विष्टप चतुस्त्रिꣳश इति दक्षिणतोऽसौ वा आदित्यो ब्रध्नस्य विष्टपम् ब्रह्मवर्चसमेव दक्षिणतो धत्ते तस्माद्दक्षिणोऽर्धो ब्रह्मवर्चसितरः प्रतिष्ठा त्रयस्त्रिꣳश इति पश्चात्प्रतिष्ठित्यै नाकः षट्त्रिꣳश इत्युत्तरतः सुवर्गो वै लोको नाकः सुवर्गस्य लोकस्य समष्ट्यै॥१५॥

वै त्रिवृदिति पुरस्ताथ्सव्यस्त्रयोविꣳश इति सुवर्गो वै पञ्च च॥३॥ आशुर्व्योम धरुणो भान्तः प्रतूर्तिरभिवर्तो वर्चस्तपो योनिर्गर्भा ओजः सम्भरणः क्रतुर्ब्रध्नस्य प्रतिष्ठा नाकष्षोडश॥॥-[३]

अग्नेर्भागोऽसीति पुरस्तादुप दधाति यज्ञमुखं वा अग्निर्यज्ञमुखं दीक्षा यज्ञमुखम्ब्रह्म यज्ञमुखं त्रिवृद्यज्ञमुखमेव पुरस्ताद्वि यातयति नृचक्षसाम्भागोऽसीति दक्षिणतः

शुश्रुवाꣳसो वै नृचख्षसोऽन्नं धाता जातायैवास्मा अन्नमपि दधाति तस्माज्ज्ञातोऽन्नमत्ति जनित्रꣳ स्पृतꣳ सप्तदशः स्तोम इत्याहान्नं वै जनित्रम्॥१६॥

अन्नꣳ सप्तदशोऽन्नमेव दक्षिणतो धत्ते तस्माद्दक्षिणेनान्नमद्य मित्रस्य भागोऽसीति पश्चात्प्राणो वै मित्रोऽपानो वरुणः प्राणापानावेवास्मिन्दधाति दिवो वृष्टिर्वाताः स्पृता एकविꣳशः स्तोम इत्याह प्रतिष्ठा वा एकविꣳशः प्रतिष्ठित्या इन्द्रस्य भागोऽसीत्युत्तरत ओजो वा इन्द्र ओजो विष्णुरोजः खत्रमोजः पञ्चदशः॥१७॥

ओज एवोत्तरतो धत्ते तस्मादुत्तरतोभिप्रयायी जयति वसूनाम्भागोऽसीति पुरस्तादुप दधाति यज्ञमुखं वै वसवो यज्ञमुखꣳ रुद्रा यज्ञमुखं चतुर्विꣳशो यज्ञमुखमेव पुरस्ताद्विजयतयत्यादित्यानां भागोऽसीति दक्षिणतोऽन्नं वा आदित्या अन्नम्मरुतोऽन्नं गर्भा अन्नम्पञ्चविꣳशोऽन्नमेव दक्षिणतो धत्ते तस्माद्दक्षिणेनान्नमद्यतेऽदित्यै भागः॥१८॥

असीति पश्चात्प्रतिष्ठा वा अदितिः प्रतिष्ठा पूषा प्रतिष्ठा त्रिणवः प्रतिष्ठित्यै देवस्य सवितुर्भागोऽसीत्युत्तरतो ब्रह्म वै

देवः सविता ब्रह्म बृहस्पतिर्ब्रह्म चतुष्टोमो ब्रह्मवर्चसमेवोत्तरतो धत्ते तस्मादुत्तरोऽर्धो ब्रह्मवर्चसितरः सावित्रवती भवति प्रसूत्यै तस्माद्ब्राह्मणानामुदीची सनिः प्रसूता धर्त्रश्चतुष्टोम इति पुरस्तादुप दधाति यज्ञमुखं वै धर्त्रः॥१९॥

यज्ञमुखं चतुष्टोमो यज्ञमुखमेव पुरस्ताद्वि यातयति यावानाम्भागोऽसीति दक्षिणतो मासा वै यावा अर्धमासा अयावास्तस्माद्दक्षिणावृतो मासा अन्नं वै यावा अन्नम्प्रजा अन्नमेव दक्षिणतो धत्ते तस्माद्दक्षिणेनान्नमद्यत ऋभूणाम्भागोऽसीति पश्चात् प्रतिष्ठित्यै विवर्तो-ऽष्टाचत्वारिꣳश इत्युत्तरतोऽनयोर्लोकयोः सवीर्यत्वाय तस्मादिमौ लोकौ समावद्वीर्यौ॥२०॥

यस्य मुख्यवतीः पुरस्तादुपधीयन्ते मुख्य एव भवत्यास्य मुख्यो जायते यस्यान्नवतीर्दक्षिणतो-ऽत्त्यन्नमास्यान्नादो जायते यस्य प्रतिष्ठावतीः पश्चात्प्रत्येव तिष्ठति यस्यौजस्वतीरुत्तरत ओजस्व्येव भवत्यास्यौजस्वी जायतेऽर्को वा एष यदग्निस्तस्यैतदेव स्तोत्रमेतच्छस्त्रं यदेषा विधा॥२१॥

वि॒धी॒यते॒ऽर्क ए॒व तद॒र्क्यम॑नु॒ वि धी॑य॒तेऽत्त्यन्न॒मास्या॑न्नादो जा॑यते॒ यस्यै॒षा वि॒धा वि॑धी॒यते॒ य उ॑ चैनामे॒वं वेद॒ सृष्टी॒रुप॑ दधाति यथासृ॒ष्टमे॒वाव॑ रुन्द्धे॒ न वा इ॒दं दिवा॒ न नक्त॑मासी॒दव्या॑वृत्त॒न्ते दे॒वा ए॒ता व्यु॑ष्टीरपश्य॒न्ता उपा॑दधत॒ ततो॒ वा इ॒दं व्यौ॑च्छ॒द्यस्यै॒ता उ॑पधी॒यन्ते॒ व्ये॑वास्मा॑ उच्छ॒त्यथो॒ तम॑ ए॒वाप॑ हते॥२२॥

वै ज॒नित्र॑ पञ्चद॒शोऽदि॑त्यै भा॒गो वै ध॒र्त्रः स॒मावद्वीर्यौ वि॒धा ततो॒ वा इ॒दं चतु॑र्दश च॥४॥ अ॒ग्नेर्नृ॒चख्ष॑साञ्ज॒नित्र॑ मि॒त्रस्येन्द्र॑स्य॒ वसू॑नामादि॒त्याना॒मदि॑त्यै दे॒वस्य॑ सवि॒तुः सा॑वि॒त्रव॑ती ध॒र्त्री यावा॑नामृभू॒णां वि॑व॒र्तश्चतु॑र्दश॥॥ [४]

अग्ने॑ जा॒तान्प्र णु॑दा नः स॒पत्ना॒निति॑ पु॒रस्ता॒दुप॑ दधाति जा॒तानेव भ्रातृ॑व्या॒न्प्र णु॑दते॒ सह॑सा जा॒तानिति॑ प॒श्चाञ्ज॑नि॒ष्यमा॑णानेव प्रति॑ नुदते चतुश्चत्वारि॒ꣳशः स्तोम॒ इति॑ दख्षिण॒तो ब्र॑ह्मवर्च॒सं वै च॑तुश्चत्वारि॒ꣳशो ब्र॑ह्मवर्च॒समे॒व द॑ख्षिण॒तो ध॑त्ते॒ तस्मा॒द्दख्षि॒णोऽर्धो॑ ब्रह्मवर्च॒सित॑रः षोड॒शः स्तोम॒ इत्यु॑त्तर॒त ओजो॒ वै षो॑ड॒श ओज॑ ए॒वोत्त॑र॒तो ध॑त्ते॒ तस्मा॑त्॥२३॥

उ॒त्त॒र॒तो॒भि॒प्र॒या॒यी ज॑यति॒ वज्रो॒ वै च॑तुश्चत्वारि॒ꣳशो वज्रः

षोड॒शो यदे॒ते इष्ट॑के उप॒दधा॑ति जा॒ताꣳश्चै॒व ज॑नि॒ष्यमा॑णाꣳश्च॒ भ्रातृ॑व्यान्प्र॒णुद्य॒ वज्र॒मनु॒ प्र ह॑रति॒ स्तृत्यै॒ पुरी॑षवतीम्मध्य॒ उप॑ दधाति॒ पुरी॑षं॒ वै मध्य॑मा॒त्मनः॒ सात्मा॑नमे॒वाग्निं चि॑नुते॒ सात्मा॒मुष्मि॑ल्लो॒के भ॑वति॒ य ए॒वं वेदै॒ता वा अ॑सप॒त्ना नामेष्ट॑का॒ यस्यै॒ता उ॑पधी॒यन्ते॑॥२४॥

नास्य॑ स॒पत्नो॑ भवति प॒शुर्वा ए॒ष यद॒ग्निर्वि॒राज॑ उत्त॒मायां॒ चित्या॒मुप॑ दधाति वि॒राज॑मे॒वोत्त॒माम्प॒शुषु॑ दधाति॒ तस्मा॑त्पशु॒मानु॑त्त॒मां वाचं॑ वदति॒ दश॑द॒शोप॑ दधाति सवीर्य॒त्वाया॑क्ष्ण॒योप॑ दधाति॒ तस्मा॑दक्ष्ण॒या प॒शवोऽङ्गा॑नि॒ प्र ह॑रन्ति॒ प्रति॑ष्ठित्यै॒ यानि॒ वै छन्दा॑ꣳसि सुव॒र्ग्याण्या॑स॒न्तैर्दे॒वाः सु॑व॒र्गं लो॒कमा॑य॒न्तेनर्ष॑यः॥२५॥

अ॒श्रा॒म्य॒न्ते तपो॑ऽतप्यन्त॒ तानि॒ तप॑सापश्य॒न्तेभ्य॑ ए॒ता इष्ट॑का॒ निर॑मिम॒तेव॒श्छन्दो॒ वरि॑व॒श्छन्द॒ इति॒ ता उपा॑दधत॒ ताभि॒र्वै ते सु॑व॒र्गं लो॒कमा॑य॒न् यदे॒ता इष्ट॑का उप॒दधा॑ति॒ यान्ये॒व छन्दा॑ꣳसि सुव॒र्ग्याणि॒ तैरे॒व यज॑मानः सुव॒र्गं लो॒कमे॑ति य॒ज्ञेन॒ वै प्र॒जाप॑तिः प्र॒जा अ॑सृजत॒ ताः स्तोम॑भागैरे॒वासृ॑जत॒ यत्॥२६॥

स्तोमभागा उपदधाति प्रजा एव तद्यजमानः सृजते बृहस्पतिर्वा एतद्यज्ञस्य तेजः समभरद्यथ्स्तोमभागा यथ्स्तोमभागा उपदधाति सतेजसमेवाग्निं चिनुते बृहस्पतिर्वा एतां यज्ञस्य प्रतिष्ठामपश्यद्यथ्स्तोमभागा यथ्स्तोमभागा उपदधाति यज्ञस्य प्रतिष्ठित्यै सप्तसप्तोप दधाति सवीर्यत्वाय तिस्रो मध्ये प्रतिष्ठित्यै॥ २७॥

उत्तरतो धत्ते तस्मादुपधीयन्त ऋषयोऽसृजत यत्रिचत्वारिꣳशच्च॥५॥॥ [५]

रश्मिरित्येवादित्यमसृजत प्रेतिरिति धर्ममन्विति रिति दिवꣳ संधिरित्यन्तरिक्षम्प्रतिधिरिति पृथिवीं विष्टम्भ इति वृष्टिम्प्रवेत्यहरनुवेति रात्रिमुशिगिति वसून्प्रकेत इति रुद्रान्थ्सुदीतिरित्यादित्यानोज इति पितृꣳस्तन्तुरिति प्रजाः पृतनाषाडिति पशून्त्रेवदित्योषधीरभिजिदसि युक्तग्रावा॥ २८॥

इन्द्राय त्वेन्द्र जिन्वेत्येव दक्षिणतो वज्रम्पर्यौहदभिजित्यै ताः प्रजा अपप्राणा असृजत तास्वधिपतिरसीत्येव प्राणमदधाद्यन्तेत्यपानꣳ सꣳसर्प इति चक्षुर्वयोधा इति श्रोत्रन्ताः प्रजाः प्राणतीरपानतीः पश्यन्तीः शृण्वतीर्न मिथुनी अभवन्तासु त्रिवृदसीत्येव मिथुनमदधात्ताः प्रजा

मिथुनी॥२९॥

भवन्तीर्न प्राजायन्त ताः सꣳरोहोऽसि नीरोहोऽसीत्येव प्राजनयत्ताः प्रजाः प्रजाता न प्रत्यतिष्ठन्ता वसुकोऽसि वेषश्रिरसि वस्यष्टिरसीत्येवैषु लोकेषु प्रत्यस्थापयद्यदाह वसुकोऽसि वेषश्रिरसि वस्यष्टिरसीति प्रजा एव प्रजाता एषु लोकेषु प्रति ष्ठापयति सात्मान्तरिक्षꣳ रोहति सप्राणोऽमुष्मिँल्लोँके प्रति तिष्ठत्यव्यर्धुकः प्राणापानाभ्यां भवति य एवं वेद॥३०॥

युक्तग्रावा प्रजा मिथुन्यन्तरिक्षन्द्वादश च॥६॥॥ [६]

नाकसद्भिर्वै देवाः सुवर्गं लोकमायन्तन्नाकसदां नाकसत्त्वं यन्नाकसद उपदधाति नाकसद्भिरेव तद्यजमानः सुवर्गं लोकमेति सुवर्गो वै लोको नाको यस्यैता उपधीयन्ते नास्मा अकम्भवति यजमानायतनं वै नाकसदो यन्नाकसद उपदधात्यायतनमेव तद्यजमानः कुरुते पृष्ठानां वा एतत्तेजः सम्भृतं यन्नाकसदो यन्नाकसदः॥३१॥

उपदधाति पृष्ठानामेव तेजोऽव रुन्द्धे पञ्चचोडा उप दधात्यप्सरस एवैनमेता भूता अमुष्मिँल्लोँक उप शेरेऽथो

तनूपानीरेवैता यजमानस्य यं द्विष्यात्तमुपदध्याद्यायेदेताभ्यं एवैनं देवताभ्य आ वृश्चति ताजगार्तिमार्च्छत्युत्तरा नाकसद्य उप दधाति यथा जायामानीय गृहेषु निषादयति तादृगेव तत्॥ ३२॥

पश्चात्प्राचीमुत्तमामुप दधाति तस्मात्पश्चात्प्राची पत्न्यन्वास्ते स्वयमातृण्णां च विकर्णीं चोत्तमे उप दधाति प्राणो वै स्वयमातृण्णायुर्विकर्णी प्राणं चैवायुश्च प्राणानामुत्तमौ धत्ते तस्मात्प्राणश्चायुश्च प्राणानामुत्तमौ नान्यामुत्तरामिष्टकामुप दध्याद्यदन्यामुत्तरामिष्टकामुपदध्यात्पशू

च यजमानस्य च प्राणं चायुश्चापि दध्यात्तस्मान्नान्योत्तरेष्टकोप स्वयमातृण्णामुप दधात्यसौ वै स्वयमातृण्णामूमेवोप धत्ते-ऽश्वमुप घ्रापयति प्राणमेवास्यां दधात्यथो प्राजापत्यो वा अश्वः प्रजापतिनैवाग्निं चिनुते स्वयमातृण्णा भवति प्राणानामुथ्सृष्ट्या अथो सुवर्गस्य लोकस्यानुख्यात्या एषा वै देवानां विक्रान्तिर्यद्विकर्णी यद्विकर्णीमुपदधाति देवानामेव विक्रान्तिमनु वि क्रमत उत्तरत उप दधाति तस्मादुत्तरतउपचारोऽग्निर्वायुमती भवति समिद्धे॥ ३४॥

सम्भृतं यन्नाकसदो यन्नाकसदस्तत्पशूनामेषां वै द्वाविꣳशतिश्च॥७॥॥ [७]

छन्दाꣳस्युप दधाति पशवो वै छन्दाꣳसि पशूनेवाव रुन्द्धे छन्दाꣳसि वै देवानाँ वामम्पशवो वाममेव पशूनव रुन्द्ध एताꣳ ह वै यज्ञसेनश्चैत्रियायणश्चिति विदां चकार तया वै स पशूनवारुन्द्ध यदेतामुपदधाति पशूनेवाव रुन्द्धे गायत्रीः पुरस्तादुप दधाति तेजो वै गायत्री तेज एव॥३५॥

मुखतो धत्ते मूर्धन्वतीर्भवन्ति मूर्धानमेवैनꣳ समानानाँ करोति त्रिष्टुभ उप दधातीन्द्रियं वै त्रिष्टुगिन्द्रियमेव मध्यतो धत्ते जगतीरुप दधाति जागता वै पशवः पशूनेवाव रुन्द्धेऽनुष्टुभ उप दधाति प्राणा वा अनुष्टुप्प्राणानामुथ्सृष्ट्यै बृहतीरुष्णिहाः पङ्क्तीरख्षरपङ्क्तीरिति विषुरूपाणि छन्दाꣳस्युप दधाति विषुरूपा वै पशवः पशवः॥३६॥

छन्दाꣳसि विषुरूपानेव पशूनव रुन्द्धे विषुरूपमस्य गृहे दृश्यते यस्यैता उपधीयन्ते य उ चैना एवं वेदातिच्छन्दसमुप दधात्यतिच्छन्दा वै सर्वाणि छन्दाꣳसि सर्वेभिरेवैनं छन्दोभिश्चिनुते वर्ष्म वा एषा छन्दसां यदतिच्छन्दा यदतिच्छन्दसमुपदधाति वर्ष्मैवैनꣳ समानानाँ

करोति द्विपदा उप दधाति द्विपाद्यजमानः प्रतिष्ठित्यै॥३७॥

तेज एव पशवः पशवो यजमान एकश्च॥८॥॥ [८]

सर्वाभ्यो वै देवताभ्योऽग्निश्चीयते यथ्सयुजो नोपदध्याद्देवता अस्याग्निं वृञ्जीरन् यथ्सयुज उपदधात्यात्मनैवैनꣳ सयुजं चिनुते नाग्निना व्यृध्यतेऽथो यथा पुरुषः स्नावभिः संतत एवमेवैताभिरग्निः संततोऽग्निना वै देवाः सुवर्गं लोकमायन्ता अमूः कृत्तिका अभवन् यस्यैता उपधीयन्ते सुवर्गमेव॥३८॥

लोकमेति गच्छति प्रकाशं चित्रमेव भवति मण्डलेष्टका उप दधातीमे वै लोका मण्डलेष्टका इमे खलु वै लोका देवपुरा देवपुरा एव प्र विशति नार्तिमार्च्छत्यग्निं चिक्यानो विश्वज्योतिष उप दधातीमानेवैताभिर्लोकाञ्ज्योतिष्मतः कुरुतेऽथो प्राणानेवैता यजमानस्य दाध्रत्येता वै देवताः सुवर्ग्यास्ता एवान्वारभ्य सुवर्गं लोकमेति॥३९॥

सुवर्गमेव ता एव चत्वारिं च॥९॥॥ [९]

वृष्टिसनीरुप दधाति वृष्टिमेवाव रुन्द्धे यदेकधोपदध्यादेकमृतुं वर्षेदनुपरिहारꣳ सादयति तस्माथ्सर्वानृतून् वर्षति

पुरोवातसनिरसीत्याहैतद्वै वृष्ट्यै रूपꣳ रूपेणैव वृष्टिमव रुन्द्धे संयानीभिर्वै देवा इमाल्लोँकान्थ्समयुस्तथ्संयानीना ꣳ संयानित्वं यथ्संयानीरुपदधाति यथाप्सु नावा संयात्येवम्॥४०।

एवैताभिर्यजमान इमाल्लोँकान्थ्सं याति प्लवो वा एषोँऽग्नेर्यथ्संयानीर्यथ्संयानीरुपदधाति प्लवमेवैतमग्नय उप दधात्युत यस्यैतासूपहितास्वापोऽग्नि ꣳ हरन्त्यहृत एवास्याग्निरादित्येष्टका उप दधात्यादित्या वा एतम्भूत्यै प्रति नुदन्ते योऽलम्भूत्यै सम्भूतिं न प्राप्नोत्यादित्याः॥४१॥

एवैनम्भूतिं गमयन्त्यसौ वा एतस्यादित्यो रुचमा दत्ते योँ-ऽग्निं चित्वा न रोचते यदादित्येष्टका उपदधात्यसावेवास्मिन्नादित रुचं दधाति यथासौ देवाना ꣳ रोचत एवमेवैष मनुष्याणा ꣳ रोचते घृतेष्टका उप दधात्येतद्वा अग्नेः प्रियं धाम यद्घृतम्प्रियेणैवैनं धाम्ना समर्धयति॥४२॥

अथो तेजसानुपरिहार ꣳ सादयत्यपरिवर्गमेवास्मिन्तेजो दधाति प्रजापतिरग्निमचिनुत स यशसा व्यार्ध्यत स एता यशोदा अपश्यत्ता उपाधत्त ताभिर्वै स यश आत्मन्नधत्त यद्यशोदा उपदधाति यश एव ताभिर्यजमान आत्मन्धत्ते

पश्चोप॑ दधाति॒ पाङ्क्तः॑ पुरु॑षो॒ यावा॑नेव पुरु॑ष॒स्तस्मि॒न् यशो॑ दधाति॥४३॥

एवं प्राप्नोत्या॑दि॒त्या अ॑र्धय॒त्येका॒न्नप॑ञ्चा॒शच्च॑॥10॥॥ [१०]

दे॒वा॒सु॒राः संय॑त्ता आस॒न्कनी॑याꣳसो दे॒वा आस॒न्भूया॒ꣳसो-ऽसु॑रा॒स्ते दे॒वा ए॒ता इष्ट॑का अपश्य॒न्ता उपा॑दधत भूय॒स्कृद॒सीत्ये॒व भूया॑ꣳसोऽभव॒न्वन॒स्पति॑भि॒रोष॑धीभिर्वरिव॒स्कृ प्राचीं॒ दिश॑मजयन्नू॒र्ध्वासीत्य॒मूम॑जयन्नन्तरिख्ष॒सद॑स्य॒न्तरि॑ख्षे सी॒देत्य॒न्तरि॑ख्षमजय॒न्ततो॑ दे॒वा अभ॑वन्न्॥४४॥

परासु॑रा॒ यस्यै॒ता उ॑पधी॒यन्ते॒ भूया॑ने॒व भ॑वत्य॒भीमाल्लो॑काञ्जयति भव॑त्या॒त्मना॒ परा॑स्य॒ भ्रातृ॑व्यो भवत्यप्सु॒षद॑सि श्येन॒सद॒सीत्या॑हे॒ अ॒ग्ने रू॒पꣳ रू॒पेणै॒वाग्निमव॑ रुन्द्धे पृथि॒व्यास्त्वा॒ द्रवि॑णे सादया॒मीत्या॑हे॒मानै॒वैताभि॑र्लो॒कान् द्रवि॑णावतः कुरुत आयु॒ष्या॑ उप॑ दधा॒त्यायु॑रे॒व॥४५॥

अ॒स्मि॒न्द॒धा॒त्यग्ने॒ यत्ते॒ परꣳ॒ हृन्नामेत्या॑हे॒तद्वा अ॒ग्नेः प्रि॒यं धाम॑ प्रि॒यमे॒वास्य॒ धामोपा॑प्नोति॒ तावेहि॒ सꣳ र॑भावहा॒ इत्या॑ह॒ व्ये॑वैनं॒न परि॑ धत्ते॒ पाञ्च॑जन्ये॒ष्वप्ये॑ध्यग्न॒ इत्या॑हे॒ष वा अ॒ग्निः पाञ्च॑जन्यो॒ यः पञ्च॑चितीक॒स्तस्मा॑दे॒वमा॑हर्त॒व्या॑

उप॑ दधात्ये॒तद्वा ऋ॑तू॒नाम्प्रि॒यं धाम॒ यदृ॑त॒व्या॑ ऋतू॒नामे॒व प्रि॒यं धामाव॑ रुन्द्धे सु॒मेक॒ इत्या॑ह संवथ्स॒रो वै सु॒मेकः॑ संवथ्स॒रस्यै॒व प्रि॒यं धामोपा॑प्नोति॥४६॥

अभ॑व॒न्नायु॑रे॒वर्त॒व्या॑ उप॒ षड्विꣳशतिश्च॥11॥॥ [११]

प्र॒जाप॑ते॒रक्ष्य॑श्वय॒त्तत्परा॑पत॒त्तदश्वो॑ऽभव॒द्यदश्व॑य॒त्तदश्व॑स्याश्व॒त्

अ॑श्वमे॒धेनै॒व प्रत्य॑दधुरे॒ष वै प्र॒जाप॑ति॒ꣳ सर्वं॑ करोति॒ यो॑-ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते॒ सर्व॑ ए॒व भ॑वति॒ सर्व॑स्य॒ वा ए॒षा प्राय॑श्चित्ति॒ः सर्व॑स्य भेष॒जꣳ सर्वं॒ वा ए॒तेन॑ पा॒प्मानं॑ दे॒वा अ॑तर॒न्नपि॒ वा ए॒तेन॑ ब्रह्मह॒त्याम॑तर॒न्थ्सर्व॑म्पा॒प्मानम्॑॥४७॥

त॒र॒ति॒ तर॑ति ब्रह्मह॒त्यां यो॑ऽश्वमे॒धेन॒ यज॑ते॒ य उ॑ चैनमे॒वं वेदोत्त॑रं॒ वै तत्प्र॒जाप॑ते॒रक्ष्य॑श्वय॒त्तस्मा॒दश्व॑स्योत्तर॒तोऽव॑ द्यन्ति दख्षिण॒तो॑ऽन्येषां॑ पशू॒नाम्वै॑त॒सः कटो॑ भवत्य॒प्सुयो॑नि॒र्वा अश्वो॑ऽप्सु॒जो वे॑त॒सः स्व ए॒वैनं॒ योनौ॒ प्रति॑ ष्ठापयति चतुष्टो॒मः स्तोमो॑ भवति स॒रड्ढ॒ वा अश्व॑स्य॒ सक्थ्यावृ॑ह॒त्तद्दे॒वाश्च॑तुष्टो॒मेनै॒व प्रत्य॑दधु॒र्यच्च॑तुष्टो॒मः स्तोमो॒ भव॒त्यश्व॑स्य सर्व॒त्वाय॑॥४८॥

सर्वं॑ पा॒प्मान॑मवृह॒द्द्वाद॑श च॥12॥॥ [१२]

दे॒वा॒सु॒राः तेनर्त॒व्या॑ रु॒द्रोऽश्म॑न्नृ॒षदे॒ वडुदे॑नं॒ प्राची॒मिति॒ वसो॒र्धारा॑म॒ग्निर्दे॒वेभ्यः॑ सुव॒र्गाय॑ यत्राकू॒ताय॑ छन्द॒श्चितं॒ पव॑स्व॒ द्वाद॑श॥12॥ दे॒वा॒सु॒रा अ॒जाया॑ं वै ग्रु॑मु॒ष्टिः प्र॑थ॒मो दे॑वय॒तामे॒तद्वै छन्द॑सामृ॒ध्नोत्य॒ष्टौ प॑ञ्चाशचत्॥58॥ दे॒वा॒सु॒राः सर्वं॑ जयति॥॥ [१३]

This PDF was downloaded from http://stotrasamhita.github.io.
GitHub: http://stotrasamhita.github.io | http://github.com/stotrasamhita
Credits: http://stotrasamhita.github.io/about/